

Kemal ÇETİNKAYA
İçişleri Bakanlığı Dernekler Denetçisi

STK'ların

Yeni Anayasa Sürecine Katılımı

Bu makalede, Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) özellikle de derneklerin ülkemizde yürütmüş olduğu faaliyetlerin önemi-ne ve sosyal devlet ilkesi gereğince devletin üzerine düşen görevlere derneklerin katkısından, ülkemiz gündeminin başlıca konularından olan Yeni Anayasa sürecinde Sivil toplum kuruluşlarının katkılarının ve önerilerinin TBMM'ne iletilmesinde uygulayabilecekleri yöntemler ve katkılarının zamanlaması konusunda önerilerde bulunulacaktır.

Sivil Toplum Kuruluşu Özelinde Dernekler

Sivil toplum kavramı devletin dışında devletin yaptıklarıyla yetinmeden yetersiz kalan alanların sivillerce doldurulmaya çalışılmasıdır. Diğer bir deyişle "her şeyi devletten beklememe" anlayışının günümüz dünyasındaki karşılığıdır. Dünyada son yüzyılda gelişen toplumlarla beraber devletler yaptıkları hizmetlerde aynı hızı tutturamamışlardır. İşte bu noktada sivil toplum ortaya çıkmış ve bu geri kalan noktalarda toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya baş-

lamıştır. Sivil toplum denilince sanki apayrı bir toplum varmış algısı oluşmamalıdır. Sivil toplum halkın içinden çıkıp topluma hizmet amacıyla bir araya gelen insanlardan oluşur.

STK'lar, devlete hiyerarşik olarak bağlı olmayan ve kararlarını kendi verme yeteneğine sahip ve kendi amaçları doğrultusunda ülke sorun-

Sivil toplum kavramı devletin dışında devletin yaptıklarıyla yetinmeden yetersiz kalan alanların sivillerce doldurulmaya çalışılmasıdır. Diğer bir deyişle "her şeyi devletten beklememe" anlayışının günümüz dünyasındaki karşılığıdır.

STK'lar, devletin dışında ve devletten bağımsız olarak politikalar üreten ve bu politikalar doğrultusunda hükümet politikalarını şekillendirmeye çalışan baskı gruplarından biridir.

larına çözüm aramak üzere kurulan dernek, vakıf, barolar ve sendikalardan oluşmaktadır. STK'lar dünyada yükselen bir değerdir ve git gide mali olarak da güçlenmeye ve devletin birçok faaliyetinde yardımcı olmaya başlamışlardır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ülkelerinde yaşanan yıkımın enkazını kaldırmak devletlere kalmıştı ve devletler sosyal politikalara ağırlık verdiler. 1970'lerde yaşanan petrol krizi ve ekonomik krizlerden sonra devletler ekonomik anlamda güç kaybetmeye başlayınca sivil toplum kuruluşlarının önünü açmışlar ve desteklemeye başlamışlardır. Dünyada yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak 1980 sonrası Sivil toplum dalgası ortaya çıkmıştır.

Özellikle son 10 yılda ülkemizde derneklerin etkinlikleri ve faaliyetleri daha da yaygınlaşmaya başlamıştır. Bir açıdan bakıldığında TV ve internetin yaygınlaşmasıyla faaliyetlerin görünür olması ve kamuoyunun derneklerin faaliyetlerinden haberdar olma imkanlarının artmasıyla Sivil toplum kendini gösterebilme ve daha geniş kitlelere ulaşma fırsatını yakalaması sonrasında mali imkanları ciddi oranda artış göstermiştir.

Başta eğitim, sağlık, sosyal yardımlaşma, kültür olmak üzere bir çok alanda faaliyet gösteren derneklerin etkinliklerindeki artışa paralel olarak, dernek sayısı 2000 yılında

60.931 iken şuan itibarıyla 89.456 seviyesine kadar yükselmiştir.

STK'lar, devletin dışında ve devletten bağımsız olarak politikalar üreten ve bu politikalar doğrultusunda hükümet politikalarını şekillendirmeye çalışan baskı gruplarından biridir. Sivil toplum bir ülkede sadece demokrasinin gelişime bağlı olarak değil ekonomik gelişimlerle de birbirine alakalı olarak gelişir. Devletin ekonomisi ne kadar güçlüyse bunun topluma yansımaları da o kadar güçlü olacaktır. Az gelişmiş ülkelerdeki sivil toplumlara bakıldığında gelişim gösteremedikleri görülecektir. Bunun nedeni, demokrasi kültürünün yokluğu ve aynı zamanda devletin ekonomik durumunun çok güçsüz olmasındandır.

Devlet ekonomik anlamda güçlü olamayınca toplum da ekonomik anlamda çok güçsüz durumda olmaktadır. Sonuç olarak STK'lar kendilerini ekonomik olarak destekleyecek kaynaklardan yoksunsa o ülkede sivil toplum da gelişmemektedir.

İnternet kullanımının da artmasıyla 2000 yılı sonrası Sivil toplum ve özellikle de dernekler faaliyetlerini ve faaliyet alanlarını arttırmaya başlamışlardır. Örneğin ülkemizdeki köklü derneklerden olan Türkiye Kızılay Derneği; ülkemizdeki ve dünyadaki afet ve savaşlarda vb olağanüstü durumlarda insanlara yardım etmek, ülkemizin kan ihtiyacını karşılayabilmek, Türk Hava Kurumu ile sivil havacılığın gelişimine katkıda bulunmak, Türk Eğitim Derneği ile eğitim faaliyetlerinde bulunmak ve eğitimin kalitesini arttırmak konularında ciddi çalışmalar yapmıştır.

Örneklerde de görüleceği üzere birçok derneğin faaliyet alanı, devletin sosyal devlet ilkesi gereği yapması gereken görevlerinin STK'larca üst-

lenildiğini ve bu konularda devletin yükünün hafifletildiğini göstermektedir.

Dernekler Daire Başkanlığının internet sitesindeki bilgilere göre şuna kadar ülke genelinde 228.172 adet derneğin kurulduğu, bunlardan 138.716 derneğin faaliyetinin sona erdiği ve halen faaliyette olan 89.456 dernek bulunduğu anlaşılmaktadır. Dernek sayılarında sürekli bir artış olduğu, derneklere toplam üye sayısının 8.038.536 olduğu, bunların 6.682.412'sinin erkek, 1.256.124'ünün kadın olduğu görülmektedir.

Ülkemizde Anayasa'nın Gelişimi

Ülkemizde Anayasa ilk olarak 1921 yılında yürürlüğe girmiştir. İlk anayasa 23 maddeden oluşmakta ve bir kısım eksiklikler bulunmaktaydı. 1924 yılında

Ülkemizdeki Anayasa süreci ilk olarak Kurtuluş Savaşı yıllarında başlamıştır. 20 Ocak 1921 yılında ilk anayasa yapılan oylamayla kabul edildi. Böylece Milli Egemenlik ilkesine dayalı ilk Anayasa yürürlüğe girdi. Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu, yasama ve yürütme yetkilerinin milletin tek ve gerçek temsilcisi olan TBMM'de toplandığı, halka dayalı devlet ve güçler birliği ilkeleri bu anayasada yer almıştır. 1921 Anayasasında Devlet Başkanı'nın bulunmayışı, temel hak ve hürriyetlere ilişkin hükümlerin bulunmayışı en göze çarpan eksikliklerdir.

1924 yılında Anayasa yeniden düzenlenmiş ve Devlet Başkanlığı müessesesi getirilmiştir. Kuvvetler ayrılığı ilkesi getirilmiş ve temel hak ve hürriyetler düzenlenmiştir.

1960 yılında ise yaşanan darbe sonrası oluşturulan Temsilciler Mec-

lisi tarafından hazırlanan Anayasa 1961 yılında yapılan halkoylaması ile kabul edilmiştir.

En son olarak ise 1980 yılında yaşanan darbeden sonra ise oluşturulan Danışma Meclisi tarafından hazırlanan Anayasa 1982 yılında yapılan halkoylaması ile kabul edilmiştir.

Yeni Anayasa Süreci ve STK'ların Katkılarına İlişkin Öneriler

Ülkemizde yapılan anayasaların geneline bakıldığında ilk iki Anayasanın yeni kurulan bir Devletin ilk yıllarında yapıldığı, sonraki anayasaların ise darbe dönemleri sonrası darbecilerin kontrolünde hazırlanan Anayasalar olduğu görülmektedir.

Son yıllarda ülkemizde 1982 Anayasasının yeterli olmadığı ve Yeni bir Anayasa'nın yapılma zamanının geldiği ciddi ciddi konuşulmaya başlandığı görülmektedir.

Özellikle 2007 sonrası iktidar ve muhalefet partileri tarafından da bu ihtiyaç sık sık dile getirilmeye başlandığı görülmektedir. Ülkemiz tarihinde bir Başbakan Sivil toplum kuruluşlarının da Yeni Anayasa sürecinde görüşlerini dikkate alacaklarını açıklamıştır. 1980 Darbesi sonrası 23.000 civarında sivil toplum kuruluşunun kapatıldığı dikkate alındığında bu açıklamayla ülkemizin geldiği durum daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yeni Anayasa sürecinde sivil toplum kuruluşlarının katkılarına bu kadar değer verilmesi sonrası Sivil toplum kuruluşlarının da bu sürece aktif katılması ve özellikle kendilerini ilgilendiren konularda görüş belirtmeleri gerekmektedir.

Ülkemizde belli başlı sivil toplum kuruluşlarının ve kurumların Yeni Anayasa tasarıları hazırlayarak ka-

muoyuna açıkladıkları fakat birçok sivil toplum kuruluşunun bu konuya ilişkin herhangi bir hazırlık yapmadıkları görülmektedir.

Yeni Anayasa sürecinde STK'ların görüşlerini sonraya bırakması ve Anayasa Taslağı ortaya çıktıktan sonra görüş bildirmesi durumunda görüşlerinin dikkate alınmasının zorlaşacağını bilmeleri gerekmektedir.

TBMM Başkanının Yeni Anayasa süreci ile ilgili açıklamalarından da anlaşılacağı üzere Sivil Toplum kuruluşlarımızın Meclisin hazırlayacağı Anayasa Tasarısına daha hazırlanma sürecinde Sivil toplum kuruluşlarının Anayasanın geneli üzerinde veya kendilerini ilgilendiren bölümlerine ilişkin görüşlerini aktarmaları gerektiği ortadadır.

Sivil toplum kuruluşlarımız bu kapsamda üç aşamalı olarak görüşlerini ortaya koyma imkanları bulunmaktadır.

- 1-Anayasa'nın Geneli Hakkında görüşlerini bildirmeleri
- 2-Anayasa'nın Kendilerini ilgilendiren bölümleri ile ilgili görüş bildirmeleri
- 3-Anayasa'da olmalarını istedikleri ve özellikle Anayasa'da olmalarını istemedikleri konulara ilişkin görüşlerini bildirmeleridir.

STK'lar Yeni Anayasa konusunda,

- a-Kendi görüşlerini iktidar ve muhalefet partisi İl Milletvekilleri aracılığıyla veya direk olarak TBMM'deki Anayasa Komisyonu'na iletilmesi,
- b-İldeki STK'larla veya sadece kendi konusunda faaliyet gösteren konularda STK'larla bir araya gelerek ortak noktalardaki görüşlerinin ilgililere iletilmesi,

c-Ülke çapında Anayasa'nın geneline veya sadece kendi konularındaki STK'larla bir araya gelerek anlaşabildikleri ortak noktalardaki görüşlerinin ilgililere iletilmesi, yollarından birini kullanabilirler.

Sivil toplum kuruluşları Yeni Anayasa'da özellikle bulunmasını istedikleri hususları ve bulunmasını istemedikleri hususları belirleyerek bunu illerindeki iktidar ve muhalefet partisi milletvekillerine ve ayrıca TBMM'ye ve Anayasa Komisyonu'na iletmelilerdir.

Burada önemli nokta bir araya gelecek sivil toplum kuruluşlarının her noktada aynı fikirde olmak zorunda olmadıklarının bilincinde olmalarıdır. Örneğin sağlık alanında faaliyet gösteren derneklerin bir araya gelerek Yeni Anayasa'da sağlık alanında bulunması gerektiğini düşündükleri konuları aralarında müzakere ederek ortak noktalarda buluşmaları, özellikle de bulunmasını istemedikleri konuları da belirlemeleri çok önemlidir.

Bu noktada, anlaşamadıkları konular üzerinde tartışmak yerine vakit kaybetmeksizin anlaşabildikleri konuları görüşmeleri ve kendilerini ilgilendiren konularda yapacakları çalışmaları ilgililere aktarmaları kendi fikirlerinin Meclis Anayasa Komisyonu gündemine alınması ve orada tartışılıp değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Örneğin 1982 Anayasasındaki Örgütlenme Özgürlüğü ile ilgi bölümde olmasını istedikleri ve eleştirerek olmasını istemedikleri bölümleri belirlemeleri ve kendi görüşleri doğrultusunda Madde taslağı oluşturmaları, Yeni Anayasa sonrası sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren mevzuatın da Anayasa paralelinde yeniden düzenleneceği düşünüldüğünde, STK'larımızı öncelikli ilgilendiren bir konu olduğu görülecektir.